

Sztuka ze społecznością i sztuka społeczna. Miasto-przestrzeń-społeczność

Galeria Arsenał zaprasza na dyskusję "Sztuka ze społecznością i sztuka społeczna" z udziałem Katarzyny Niziołek i Jaśminy Wójcik. Spotkanie odbędzie się w ramach cyklu "Miasto – przestrzeń – społeczność". Dyskusję poprowadzi Edwin Bendyk. Spotkanie odbędzie się 12 marca o godz. 17.00 w Galerii Arsenał elektrownia, ul. Elektryczna 13, Białystok.

Obecnie coraz więcej działań artystycznych, wychodząc poza mury galerii, funkcjonuje w szeroko pojętym kontekście społecznym i wkracza w przestrzeń publiczną, często angażując do (współ)działania lokalną społeczność.

Działanie artystyczne oparte na dialogu z przestrzenią, współpracy ze społecznością czy szerzej – sztuka zaangażowana społecznie wprawdzie przyjmują nowe formuły, jednak nie są nowymi wątkami w polu sztuki, a źródła czy po prostu inspiracji tego typu praktyk jak również bardziej lub mniej współczesnych ich przykładów można by szukać między innymi w teorii i praktyce J. Beuysa, działaniach z kręgu sztuki publicznej i nowej sztuki publicznej (*new genre public art*), w praktykach typu *community art*, a także w sztuce partycypacyjnej.

W praktykach tych przepracowywane zostają na nowo pojęcia artysty, odbiorcy, statusu dzieła, a także kwestie źródeł finansowania działań artystycznych, sposobu cyrkulacji sztuki, jak również problemy jej relacji z rzeczywistością społeczną oraz poziomu jej społecznego zaangażowania. Nieobce są im wątki typowo socjologiczne, a więc chociażby kwestie pogłębiania interakcji społecznych, upodmiotowienia odbiorcy, który często staje się współtwórcą (kategoria sprawstwa), czy nastawienie na zmianę społeczną oraz problem odpowiedzialności społecznej.

Na gruncie polskim do działań pokrewnych tym tendencjom, choć wykazujących się własną specyfiką, zaliczyć można aktualną praktykę artystyczną i edukacyjną **Jaśminy Wójcik** z kręgu sztuki zaangażowanej, plasującą się pomiędzy aktywizmem społecznym a pracą twórczą ze społecznościami lokalnymi. Jej twórczość ma bardzo często charakter procesualny, polegający m.in. na długofalowej współpracy ze środowiskami czy wręcz na uczestnictwie we wspólnotach, do których artystka kieruje swoje działania. Jak sama przyznaje, działania te można określić mianem „**sztuki ze społecznością**”. Jednym z przykładów jej twórczości może być realizowany od 2011 roku „Projekt Ursus Zakłady”. Poprzez akcje artystyczne, animacyjne, performanse, parady, działania aktywistyczne artystka wraz ze społecznością zaangażowaną w projekt walczy o zachowanie pamięci o dawnej fabryce, a także podejmuje próby budowania wokół niej tożsamości współczesnej dzielnicy Ursus. W 2016 roku Wójcik otrzymała I nagrodę w Konkursie Filmowym przyznawaną przez Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Państwowy Instytut Filmowy i Szkołę Wajdy, dzięki czemu realizuje swój pełnometrażowy film "Symfonia Fabryki Ursus".

W obszarze nauk społecznych zupełnie nową kategorią pojęciową **sztuki ukierunkowanej na kontekst społeczny** jest na gruncie polskim model **sztuki społecznej** zaproponowany przez socjolog i działaczkę społeczną **Katarzynę Niziołek**. Definicja ta nie jest wersją gabinetową, ale formułą wypracowywaną latami w trakcie działalności nie tylko akademickiej, ale i praktycznej, społeczno-animacyjnej, między innymi w projektach realizowanych w ramach działalności Fundacji UwB, której Niziołek jest prezesem, czy Pracowni Sztuki Społecznej, której jest pomysłodawczynią i koordynatorką. W modelu tym praktyka artystyczna jest formą aktywności obywatelskiej służącej na przykład wspólnym interesom danej

społeczności. Mniej istotny jest tu podział na twórcę i odbiorcę przy założeniu, że „każdy może być artystą”; kluczowe jednocześnie staje się wspólne działanie z ludźmi, a nie dla nich, a priorytetem w projektach spod znaku sztuki społecznej jest doświadczanie aktywności, uczestnictwa, podmiotowości i sprawczości. Sztuka może być tu z jednej strony środkiem aktywizowania członków danej społeczności, pomagającym wypracować narzędzia analizy i poprawy ich sytuacji społecznej, z drugiej zaś zaspokaja ich potrzeby estetyczne, intelektualne czy emocjonalne.

W trakcie spotkania wraz z zaproszonymi gośćmi podejmiemy wątki możliwych ról i funkcji, które mogą być pełnione przez działania spod znaku sztuki ze społecznością i sztuki społecznej w przestrzeniach i wspólnotach miejskich. Zapytamy o możliwości i ograniczenia tak pojmowanych praktyk artystycznych, dookreślimy ich wymiary społeczne, artystyczne, ale i etyczne.

Edwin Bendyk – dziennikarz, publicysta i pisarz, pracuje w tygodniku POLITYKA, gdzie kieruje działem nauki. Opublikował cztery książki: „Zatruta studnia. Rzecz o władzy i wolności” (W.A.B., 2002), „Antymatrix. Człowiek w labiryncie sieci” (W.A.B., 2004), „Miłość, wojna, rewolucja. Szkice na czas kryzysu” (W.A.B., 2009) oraz „Bunt Sieci” (POLITYKA, 2012). W 2014 r. opublikował wspólnie z Jackiem Santorskim i Witoldem Orłowskim książkę „Jak żyć w świecie, który oszalał”.

Na Wydziale Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego prowadzi wykład o kulturze cyfrowej w ramach kierunku „Język i społeczeństwo”. Wykłada w Collegium Civitas, gdzie kieruje Ośrodkiem badań nad Przyszłością. W Centrum Nauk Społecznych PAN (Graduate School for Social Research) prowadzi seminarium o nowych mediach. Jest z-cą redaktora naczelnego magazynu naukowego „Kultura i rozwój”.

Należy do Polskiego PEN Clubu oraz jest członkiem European Council on Foreign Research.

Katarzyna Niziołek – doktor nauk społecznych, adiunkt w Instytucie Socjologii i Kognitywistyki Uniwersytetu w Białymstoku, autorka rozprawy doktorskiej pt. „Sztuka społeczna. Obywatelski wymiar działań społeczno-artystycznych”, realizatorka projektu badawczego „Sztuka społeczna w Polsce. Badanie jakościowe” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (2011–2013). Stypendystka The Clifford & Mary Corbridge Trust (University of Cambridge, 2009) i Podlaskiego Funduszu Stypendialnego (2012/13). Publikowała m.in. w „Pograniczu”, „Trzecim Sektorze”, „Przeglądzie Socjologii Jakościowej”, „Dekadzie Literackiej”, „Roczniku Białostockim” i „Limes. Cultural Regionalistics”. Od 2005 r. pracuje społecznie na rzecz Fundacji Uniwersytetu w Białymstoku (od 2008 r. jako jej prezes). Jest także członkinią Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz European Sociological Association. Angażuje się w działalność społeczną w obszarze animacji kultury, edukacji nieformalnej oraz popularyzacji lokalnej historii i dziedzictwa kulturowego. Współtworzyła m.in. Szlak Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku oraz realizowała projekty poświęcone architekturze czasów PRL-u i przemianom postpeerelowskich przestrzeni miejskich: „Ładniej? PRL w przestrzeni miasta”, „35 lat później” i „Białostocka architektura modernizmu”. Autorka warsztatów z zakresu edukacji międzykulturowej. Współpracuje z licznymi organizacjami pozarządowymi i instytucjami kultury. W 2009 r. została nagrodzona przez białostocką redakcję „Gazety Wyborczej” w akcji „Przystanek Młodzi” – „za dyskusje o wielokulturowości i tolerancji oraz za działania na rzecz historii lokalnej”. Inicjatorka i koordynatorka Pracowni Sztuki Społecznej. W ramach Pracowni, w latach 2014–2017 pracowała przy produkcji partycypacyjnych projektów teatralnych „Metoda ustawień narodowych” i „Modlitwa. Teatr powszechny”. Prowadziła także warsztaty artystyczno-badawcze „Etnografia performatywna”, „Kurs na kulturę” i „Animacja przestrzeni publicznej”. Od 2016 r. pełni funkcję Pełnomocnika Rektora ds. Uniwersyteckiego

Jaśmina Wójcik – artystka i pedagoga, od siedmiu lat prowadzi działania artystyczne na terenach byłych Zakładów Przemysłu Ciągnikowego. Zaprasza mieszkańców Ursusa i innych warszawiaków na tereny zakładowe, integruje ich wokół historii dzielnicy oraz tematu przyszłości obszaru pofabrycznego. Wierzy, że sztuka w aktywny sposób zmienia miasto, może także uruchamiać pamięć o miejscu i wspierać budowanie jego tożsamości. Niezwykle ważna jest dla niej odpowiedzialność artysty za swoje otoczenie. Jaśmina Wójcik to artystka zajmująca się video, rysunkiem, akcjami społecznymi, projektami w przestrzeni publicznej (site specific), instalacjami interaktywnymi. Doktor na macierzystej uczelni. Dyplom z wyróżnieniem na Wydziale Grafiki, w Pracowni Multimedialnej Kreacji Artystycznej prof. Stanisława Wieczorka i w Pracowni Przechwycenia Audiowizualnej prof. Grzegorza Kowalskiego.

„Jaśmina Wójcik pracuje z pamięcią i bezpośrednim doświadczaniem procesu wymazywania ze społecznej świadomości tego, co wspólnotowe. Odbudowuje poczucie jednostkowej wartości fundowane w dawnym ustroju politycznym. Artystka jest także przy tym świadoma odpowiedzialności za to, co ofiaruje (dosłownie) innym. Także – a może przede wszystkim – próbuje osiągnąć tej granicy „społecznej użyteczności sztuki”, która ma nie ozdabiać, lecz na odwrót – odgrzebywać zapomniane, nierzadko tworząc ranę, aby poprzez troskę i współodczuwanie upamiętnić, oddać cześć i szacunek bohaterom i bohaterkom danego miejsca.”

Cykl "Miasto – przestrzeń – społeczność"

Miasto – przestrzeń – społeczność to seria otwartych spotkań przyjmujących formułę panelowo- seminaryjną , których tematyka oscyluje wokół miasta, jego problemów oraz możliwych sposobów ich przezwyciężania.

Spotkania to rodzaj platformy wymiany doświadczeń, dotyczących życia i działania w przestrzeni kulturowo-społecznej i fizycznej miasta. Celem jest uwrażliwienie na tę przestrzeń i lepsze w niej rozeznanie, a także próby wspólnego wypracowania narzędzi do poprawy jej jakości.

Głównym obszarem zainteresowań jest pole kulturowo-społeczne. Bliskie nam są koncepcje miasta, które jego rozwój uzależniają nie tylko od czynników ekonomicznych ale przede wszystkim kulturowych, a załączki zmian upatrują między innymi w sztuce i stylu życia.

W trakcie spotkań, wraz z zaproszonymi gośćmi, będziemy rozmawiać m.in. o zjawiskach typu regeneracja kulturowa, ogrodnictwo miejskie, sztuka społeczna, spółdzielczość, architektura nie zrównoważona oraz szukać odpowiedzi m.in. na pytania:

W jaki sposób budować wspólnotę w mieście? Czy miasto jest/ powinno być przestrzenią działania, a może w pewnych momentach zaniechania? Czy przestrzeń publiczna należy wyłącznie do ludzi? Czy sztuka może działać jako narzędzie zmiany społecznej w mieście? Jaka jest rola kultury w rozwoju miasta? Kto jest aktorem zmian w mieście? W jaki sposób budować przestrzeń współdziałania w mieście?

Źródło: Galeria Arsenat

Fot. Projekt Ursus Zakłady, diagram; projekt: Hanna Dyrz, obiekt w ramach realizacji
Jaśmina Wójcik i Projekt Ursus Zakłady, wystawaGotong Royong, Centrum Sztuki

